

Aangenaam nuttig

Kaarsrechte borders, een overzichtelijke structuur en planten met een functie: de tuin bij de oude boerderij van Jet Schutmaat weerspiegelt in alles het praktische karakter van het boerenbedrijf. Het jaar rond wordt er geteeld, geplukt, geoogst én... genoten.



Het nuttige met het aangename verenigen, is van oudsher het kenmerk van een boerenerftuin, en Jet Schutmaat paste dit motto met liefde toe op haar tuin in Den Ham. Het erf rond de boerderij is opgedeeld in vier kwarten. Elk deel heeft z'n eigen functie: er is een pluktuin, een siertuin, een boomgaard en een moestuin. Alle planten zijn uitgezocht op hun gebruiks- en sierwaarde. Jet: "De verschillende delen van de tuin vormen samen één grote nutstuin, want alle planten en gewassen worden gebruikt, ofwel zijn 'nuttig'. Zelfs veel sierplanten hebben een functie, bijvoorbeeld als afweer- of juist lokmiddel voor insecten." ▶





BUURTSCHAPPEN

De naam 'De Lindetuinen' komt voort uit de vroegere buurtschappenstructuur in dit deel van Overijssel. De tuin van Jet Schutmaat ligt aan de rand van buurtschap Linde. Het buurtschap heeft zijn naam te danken aan een oude lindeboom, die vroeger in de straat stond. Volgens verhalen spraken onder die boom de dorpsoudsten recht.

Buurtschappen hadden in hun bloeitijd (rond 1800) vooral een sociale betekenis. Een buurtschap was volledig zelfvoorzienend. Jet licht toe: "Je moet je voorstellen dat er toen geen sociale voorzieningen of verzekeringen waren. Als de kostwinner van de familie overleed, vielen van de ene op de andere dag de inkomsten weg. Omwonenden zorgden er dan voor dat de overledene begraven werd, dat de achterblijvers voldoende te eten hadden en dat er kleding voor ze was. De mensen deelden alles met elkaar." Met de openstelling van De Lindetuinen probeert Jet deze sociale functie voort te zetten. Mensen uit de buurt lopen nu regelmatig het erf op en de tuin in. Er wordt dan wat gepraat, koffie gedronken en bloemen geplukt. "Het is altijd gezellig als de tuin open is."



Plukborders en moestuin

Smakelijk en kleurrijk

De pluktuin was vroeger weiland. Bij de entree staat een smeedijzeren boog, begroeid met haagbeuk. Tegen het donkergroene blad komen de kleuren van de bloeiende planten extra mooi uit. De structuur is eenvoudig en overzichtelijk met rechte borders en lange vistas. Jet: "Ik heb simpelweg rechte banen in het weiland uitgestoken en daar borders van gemaakt." De bloemborders zijn maar anderhalve meter breed: "Dan kunnen de plukkers aan beide zijden van de border goed bij de bloemen zonder de rest van de planten te beschadigen."

Midden in de rechte plantvakken staan kolossale pollen witte ruit (*Thalictrum polygamum*), de trots van Jet: "Thalictrums zijn dure planten en je moet er echt voor vechten om ze zo mooi groot te krijgen." Ook de prachtige blauwe ereprijs (*Veronica*) is een uitstekende snijbloem. "Toch vind ik dat ze nu even te zwaar aanwezig is," zegt Jet. Net op dat moment knipt een bezoeker een paar

stevige takken af. Jet, lachend: "Kijk, alles lost zich hier vanzelf altijd wel weer op."

TUIN ALS SUPERMARKT

Een gedeelte van de pluktuin heeft Jet ingericht als moestuin. Daar staan onder meer kropsla, snij-, boter- en breekboontjes, rode biet, wortelen, een strook met aardappelen en venkel. "Ik heb geen supermarkt op de hoek. Het is dus gemakkelijk en erg lekker dat ik dit zelf in de tuin heb."

De keuze om nuts- en sierplanten bij elkaar te plaatsen, is vooral een praktische overweging, aldus Jet. "Zo werd dat altijd gedaan in oude boerderijtuinten. Sterk aromatische planten in de borders houden bijvoorbeeld de slakken op afstand en een paar flinke pollen met goudsbloem of de eenjarige grote afrikanen houden de mieren

en aaltjes weg." Maar soms is een combinatie ook gewoon mooi: "Het paarse waslaagje op rodekool combineert prachtig met de paarse bloemen van de *Sanguisorba*. Ook donkere dahlia's doen het goed tegen kool- en bietenblad. Koolsoorten houden de grond bovendien lekker vruchtbaar."

Venkel (*Foeniculum vulgare* 'Giant Bronze') is een plant die veel aandacht vraagt. Op verschillende plaatsen in de borders steekt het ragfijne, geelgroene, geveerde blad ver boven de andere planten uit. De plant zaait zichzelf uit en moet tijdens het hele groeiseizoen flink uitgedund worden. "In boeketten is de bloem erg sterk, maar je moet oppassen dat je geen venkelborders krijgt." Jet zette in de borders tussen de planten ook bloempotjes op ijzeren pinnen. De met stro gevulde potjes trekken oorwormen aan en oorwormen eten bladluis. "En omdat insecten vogels aantrekken, komt er weer uit een heel andere hoek leven in de tuin." ▶

De boomgaard

Fruit onder handbereik

Tussen de siertuin en de oude boerderij, die tegenwoordig dienst doet als cursusruimte en hobbyhuis, ligt de oude boomgaard met hoogstamfruit. “Van oudsher lag de boomgaard dicht bij het huis, zeg maar ‘onder handbereik’, of liever gezegd ‘binnen plukbereik’. De reden daarvan was dat de grond – ook toen al – schaars was en goed benut moest worden. Elke vierkante meter had je voor de opbrengst en niet voor je plezier. Je ging niet naar de winkel om spullen te kopen: je had alles zelf. In de boomgaard stonden appel-, peren-, pruimen- en kersenvruchten. Ze waren verdeeld in vroege en late rassen, zodat je een groot deel van het jaar fruit kon oogsten. Ik heb nu bijvoorbeeld ‘Yellow Transparent’, de vroege zomerappel. Veel oudere mensen weten zich nog te herinneren dat dat het eerste fruit was dat je kreeg.”

GOED FRUIT

De meeste bomen zijn door Jet zelf aangeplant. “Een aantal bomen was dood, en in de loop der tijd heb ik ook wat uitgebreid. Toen wij hier pas woonden, is er bovendien een verharde weg aangelegd en is er een sloot verlegd die voor die tijd dwars over het erf liep. Daardoor kreeg je een andere watervoorziening en moesten enkele bomen wijken.” Eén echt oude perenboom van vroeger staat er nog. Ondanks dat er al verscheidene keren naar gekeken is, weet Jet tot op heden niet wat het precies voor ras is, omdat men toen veelvuldig zelf entte. Het maakte niet uit of een ras echt was, als er maar goed fruit van af kwam. Verder staan er de Conference, een vroege soort, en de suikerpeer, waar je tot diep in de herfst van kunt plukken. “We hebben ook de Rode van Bos-

koop, een late moesappel. En afgelopen jaar heb ik er een paar lekker ouderwetse Hollandse goudrenetten bij gezet, ook voor de late oogst. Daartussenin geeft James Grieve halverwege de zomer een lekker fris appeltje.”

Aan pruimen staat er onder andere de smakelijke Reine Victoria; bij deze vruchten is er geen verschil tussen vroege en late soorten. Daarnaast staan er mispels en moerbeien. Jet: “De kersenvruchten zijn niet echt productief meer, die gebruik ik nu als mooie, grillige steun voor clematissen.”

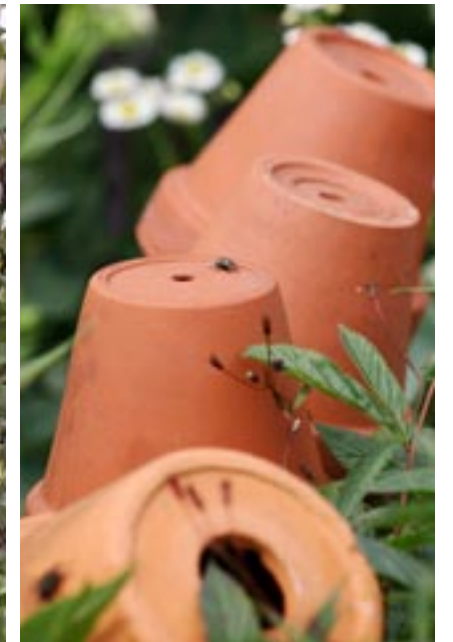
Tussen de boomgaard en de siertuin staat een smeedijzeren boog, begroeid met bramen. “Bramen passen mooi bij de fruitverzameling in de boomgaard”, zegt Jet. “Ze zijn wat aan de zure kant, maar heerlijk in een zelfgebakken bramentaart, jam of bowl.” ▶



LIEVELINGSPLANTEN

Jet Schutmaat houdt van stevige, hoge planten. Vooral de transparante planten hebben haar voorkeur. Het weiland en de grazende schapen naast het huis blijven daardoor goed zichtbaar.

Morgenster (*Tragopogon parrifolius*), Virginische ereprijs (*Veronicastrum virginicum* 'Fascination'), kogeldistel (*Echinops ritro* 'Taplow Blue'), beemdkruid (*Knautia macedonica*), ruit (*Thalictrum delavayi* 'Hewitt's Double', *Thalictrum rochebrunianum*, *Thalictrum flavum* subsp. *glaucum*, *Thalictrum lucidum*, *Thalictrum diffusiflorum* 'Elin'), perzikkruid (*Persicaria affinis* 'Darjeeling Red'), pimpernel (*Sanguisorba tenuifolia* 'Pink Elephant'), salie (*Salvia greggii* 'Big Pink'), komkommerkruid (*Borago laxiflora*)



De siertuin

Strakke borders met uitbundige bloeiers

De siertuin is door lage buxushaagjes in grote vakken verdeeld. Er staan vooral 'ouderwetse' boerenerfplanten in met interessante namen: wit en lichtblauw bloeiende jakobs ladder (*Polemonium caeruleum*), gele spoorbloem (*Cephalaria gigantea*), paarsblauwe kogeldistel (*Echinops ritro*), rode slaapbol (*Papaver somniferum*), lilawit scharlei (*Salvia sclarea*) en paarse morgenster (*Tragopogon porrifolius*).

De zaaddozen van de papaver doen het goed in de borders. De wasachtige dozen steken als trommelstokjes boven de bloeiende planten uit. "Ze zijn in het begin mooi zachtgroen en verkleuren dan langzaam naar dieppaars. Het is net of er een laagje rijp op zit." De papavers vragen wel veel aandacht. Jet legt uit dat het frisgroene blad snel bruin verkleurt. "Na een flinke regenbui wordt het erg lelijk. Als ik de tuin een beetje netjes wil houden, moet ik alle planten met wortel en al uit de grond trekken." Papaverpollen die niet te veel opvallen, laat ze staan. "De achterblijvers zetten zaad en bloeien dan volgend jaar weer."

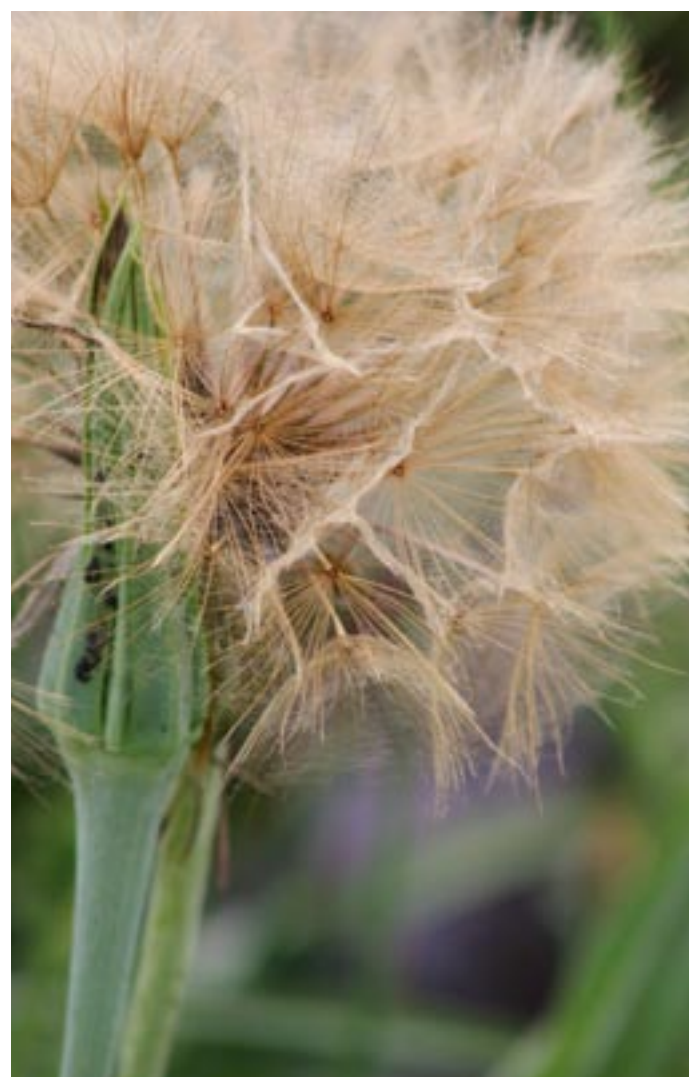
LEREN IN DE PRAKTIJK

Een opleiding tuinieren heeft Jet niet gevolgd. Ze deed veel kennis op door tuinboeken te lezen en ze spreekt regelmatig op lezingen met andere tuinliefhebbers. Maar de beste leerschool is volgens haar de praktijk. "Tuinieren leer je door doen. Met vallen en opstaan word je wijzer. Ook de plantennamen heb ik al doende geleerd. De soortnaam is voor mij voldoende. Tuinieren is geen wedstrijd Latijnse-namen-onthouden." Veel variëteiten kent ze dan ook niet van naam. "Ik kan ze wel opzoeken, maar ze zitten niet in mijn hoofd." Jet is ook geen tuinier die per se haar zin wil doorzetten. Als een plant niet wil groeien, kiest ze voor een andere: "Er zijn soorten genoeg."

MORGENSTER

Jet houdt vooral van bloemen en planten met een natuurlijke uitstraling en stevige stelen. Ze moeten geschikt zijn voor de pluk. Venkel, ruit, morgenster en ridderspoor zijn in de tuin dan ook rijk aangeplant. Deze planten hebben volgens haar allemaal iets transparants. "Als ruit bloeit, kun je er toch dwars doorheen kijken. Het weiland en de schapen blijven daardoor goed zichtbaar. Dat vind ik aangenaam." Qua transparantie spant morgenster volgens haar de kroon. Het is dé lieveling van Jet. "Het is een fascinerende plant. Morgenster bloeit alleen in de ochtend. Tot twaalf uur. Dan gaan de bloemen weer dicht. Ik heb wel eens zitten wachten, maar je kunt de klok er op gelijk zetten." Na de bloei verandert de bloem in een grote pluizenbol. "Als de zonnestralen de pluizen aanraken, komt de facetachtige vorm daarvan goed uit. Ze lijken op de slijpvorm van een diamant." Ze houdt een pluizenbol omhoog en toont hoe het zonlicht door de goudkleurige bollen uiteenvalt in alle kleuren van de regenboog. "Vind je hem niet prachtig?" vraagt ze op het moment dat de wind de zaadpluizen wegdraagt. ●

PRODUCTIE: ANS VAN AALST – FOTOGRAFIE: HANNEKE REIJBOEK – TEKST: JACOB VAN MEGEN – ILLUSTRATIE: LYNDISAY BEKOUW



OP BEZOEK

De kijk- en pluktuinen van De Lindetuinen van Jet Schutmaat zijn van juni tot en met september elke vrijdag van 10.00 tot 17.00 uur geopend. In de maanden juli en augustus is de tuin ook op donderdag geopend van 10.00 tot 17.00 uur. Een afspraak maken kan ook. Toegang tot de tuinen kost € 2,50, een boekje plukken € 3,50 (+ entreegeld), inclusief koffie of thee met zelfgebakken koek.

De Lindetuinen kijk- en pluktuinen, Lindrot 2, Den Ham (Ov), telefoon 0546 671629 (mobiel 06 28623728), www.lindetuinen.nl

